

Παναγιώτατε Πάτερ και Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι και Θεοφιλέστατοι άγιοι Αρχιερείς,
Εντιμολογιώτατοι Αρχοντες του Θρόνου,
Εξοχώτατε κ. Υπουργέ,
Εξοχώτατε κύριε Πρέσβη και Γενική Πρόξενε της Ελλάδος, οικοδέσποτα της αποψινής
εκδηλώσεως,
Εξοχώτατε κ. Γενική Πρόξενε του Κράτους του Ισραήλ,
Σοφολογιώτατε Αρχιραβίνε της Πόλεως,
Σεβαστοί Πατέρες,
Αγαπητά μέλη της Εβραϊκής Κοινότητας,
Αγαπητοί παρευρισκόμενοι,

Χριστός Ανέστη - Shalom

Το Αουσβιτς, υπήρξε ένα από τα επίγεια κολαστήρια ιδεολογικών και κυρίως έμπρακτων παρεκκλίσεων του ανθρωπίνου γένους. Θα μας θυμίζει πάντοτε ότι, δυστυχώς η νεωτερική δύση της ατομοκεντρικής ανθρωπολογίας, φιλοσοφίας και θεολογίας, δεν απέφυγε την γέννηση της απανθρωπιάς και της πρωτοφανούς στην ιστορία της ανθρωπότητας τερατώδους φρίκης της *Shoah*. Ανθρώπινες υπάρξεις ξεψύχησαν μέσα στον τρόμο και την απόγνωση, έγιναν υποκείμενα ιατρικών πειραμάτων, εξοντώθηκαν σε θαλάμους αερίων, βασανίστηκαν, σφαγιάστηκαν και έσβησαν παραδομένοι στην πείνα και την απαξίωση της ανθρώπινης ζωής. Ο ανθρώπινος νους και λόγος σε όλες του τις μορφές, δεν θα μπορέσει ποτέ να συλλάβει, εκφράσει και παρουσιάσει τα εφευρήματα φονικών μηχανών αφάνταστης δολοφονικής ισχύος, τα όπλα της καταστροφής και τις μεθόδους τυραννικής καταδυνάστευσης και αφανισμού του Εβραϊκού λαού, αλλά και εν γένει του φυλετικά, πολιτικά και σεξουαλικά διαφορετικού. Με το Ολοκαύτωμα δυστυχώς ο άνθρωπος έδειξε ότι έχει την δυνατότητα να αφανίσει την ζωή από τον πλανήτη, να θυσιάσει το σύνολο των λογικών όντων, για ένα και μόνο πείσμα, το ιδεολογικό, για την ηδονική ικανοποίηση της παντοδυναμίας, και δυστυχώς αυτό είναι δυνητικά επικίνδυνο στην

οποιαδήποτε χρονική στιγμή, ακόμα και σήμερα, γιατί αφού έγινε μια φορά μπορεί με ευκολία να επαναληφθεί.

Αλουθώντας τον τρίτο (3) στίχο του πρώτου (1) κεφαλαίου του προφητικού βιβλίου του Ιωήλ, που μας λέγει «ὕπὲρ αὐτῶν τοῖς τέκνοις ὑμῶν διηγήσασθε, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν τοῖς τέκνοις αὐτῶν, καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν εἰς γενεὰν ἑτέραν (διηγηθεῖτε το στα παιδιά σας, κι εκείνα στα δικά τους τα παιδιά, για να το πούνε στη γενιά που έρχεται)», «רַחֵם יְיָ אֶת־עַמּוּנָתוֹ, אֶת־בְּנֵי־בְנֵי־יִשְׂרָאֵל, אֶת־בְּנֵי־בְנֵי־יִשְׂרָאֵל, אֶת־בְּנֵי־בְנֵי־יִשְׂרָאֵל (αλέα, λι-βνεχέμ σαπέρου, ου-βενεχέμ λι-βνεέμ, ου-βενεέμ λε-δντορ αχέρ)», ο αγαπημένος φίλος, ταλαντούχος συγγραφέας και αξιόλογος συλλέκτης Γεώργιος Πηλιχός, με το 1.188 σελίδων ογκώδες Λεύκωμα (πλάτους 8εκ, ύψους 28,5εκ. και μήκους 35εκ.), με τίτλο: *Αουσβιτς - Έλληνες: Αριθμός Μελλοθανάτου*, αποδεικνύει ότι παρά την πρόοδο της τεχνολογίας στην ψηφιακή εποχή μας, το βιβλίο ως φορέας γνώσης και πληροφόρησης παραμένει αξεπέραστο, και ως πιστός μέχρι θανάτου φίλος του βιβλίου, εντός των επιτρεπόμενων ορίων του ανθρώπινου νου και λόγου, επιχειρεί όχι απλά να διηγηθεί στα σημερινά Εβραιόπουλα το απύθμενο βάθος του μίσους και της διαστροφής στο οποίο μπορεί να φτάσει ο «άνθρωπος» ή το φρικαλέο παρελθόν του ναζισμού και αφανισμού των προγόνων τους. Αλλά να αποδώσει την δέουσα τιμή διασώζοντας τη μνήμη των θυμάτων της ναζιστικής θηριωδίας, που ξεψύχησαν μέσα στον τρόμο, την απόγνωση και την φρίκη, έγιναν πειραματόζωα, εξοντώθηκαν σε θαλάμους αερίων, βασανίστηκαν και σφαγιάστηκαν, σβήνοντας παραδομένοι στην πείνα και την απαξίωση της ανθρώπινης ύπαρξης, παραπέμποντας σε μαρτυρίες Ελλήνων Εβραίων και σε δημοσίευτα ιστορικά στοιχεία του ναζιστικού στρατοπέδου, αξιοποιώντας παράλληλα δημοσίευτο αρχειακό υλικό και άλλες ιστορικές πηγές. Τροφοδοτώντας ο συγγραφέας την ιστορική μνήμη, επιχειρεί όχι τόσο να θεραπεύσει το αθεράπευτο τραύμα της φρικαλεότητας του Εβραϊκού Ολοκαυτώματος, όσο να υπομνήσει διαχρονικά σε όλα τα τέκνα της ανθρωπότητας και με τρόπο προφητικό, δηλαδή ελεγκτικό, ότι με την *Shoah* ο άνθρωπος έδειξε ότι δυστυχώς έχει την δυνατότητα να αφανίσει την ζωή από τον πλανήτη, με κάθε τρόπο και κάθε στιγμή, ακόμα και σήμερα. Αφού μπορεί να θυσιάσει το σύνολο των λογικών όντων, υπερβαίνοντας τα όρια του ορθού λόγου, όταν κατευθύνεται από ένα πείσμα, από

έναν ιδεολογικό, φασιστικό ακόμα και ρατσιστικό ολοκληρωτισμό, στον οποίο δεν χωράει το κάθε είδους διαφορετικό.

Από παθιασμένη φιλοκαλία και επιθυμία να ωραιοποιήσει -όσο γίνεται- την φρόκη και τον πόνο, ο εραστής του βιβλίου και επιμελητής του εξωφύλλου της σκληρόδετης αυτής εκδόσεως Γ. Πηλιχός, επένδυσε την στάχωση με το ένδυμα-σύμβολο των κρατουμένων, πίσω από το οποίο δεν υπήρξαν ανθρώπινα πρόσωπα αλλά απλοί αριθμοί που έγιναν στάχτη. Με την μεταλλική και ανάγλυφη επιγραφή της λέξεως «Auschwitz», τοποθετημένη στο πάνω αριστερό τέταρτο της εμπρόσθιας όψης, γραμμένη με την φασιστική γραμματοσειρά των αρχείων του στρατοπέδου, φέρνει στην εικονική μας μνήμη την επιγραφή, που βρισκόταν τοποθετημένη πάνω από την ΕΙΣΟΔΟ του στρατοπέδου και πληροφορούσε τους άπαξ εισερχόμενους μελλοθάνατους ότι «Arbeit Macht Frei» (Η εργασία απελευθερώνει). Επιπλέον, ένα συρματόπλεγμα διατρέχει συμβολικά το κάτω μέρος της εμπρόσθιας όψης, με το οποίο προϋδεάζει τον αναγνώστη ότι πίσω από αυτό δεν υπάρχει ζωή, δεν υπάρχει ομορφιά, παρά μόνο οξύτατη αγριότητα, ασχήμια και βαναυσότητα, που οδηγεί σε μία και μόνο ΕΞΟΔΟ, αυτήν της καμινάδας με την μορφή κίτρινου καπνού. Εκεί που ο συγγραφέας διαπιστώνει την οριακότητα του ανθρώπινου λόγου, των αναφορών και των προσωπικών συνεντεύξεων, την αυτοβιογραφία του διοικητή Rudolf Hoess, τις συνεντεύξεις των SS, το αδημοσίευτο αρχειακό υλικό του στρατοπέδου, και τα έγγραφα της Δίκης της Νυρεμβέργης κ.α., αφήνει να μιλήσουν οι 800 και πλέον φυσικές και καθηλωτικά ρεαλιστικές φωτογραφίες, αρχειακές, ιστορικές και προσωπικές, που ως ταλαντούχος φωτογράφος εξασφάλισε από τις πάμπολλες επισκέψεις του στο Άουσβιτς, γι' αυτά που δεν μπορεί να μιλήσει άνθρωπος, γι' αυτά που δεν μπορεί να ακούσει άνθρωπος, γι' αυτά που δεν μπορεί να γράψει άνθρωπος.

Το λεύκωμα αυτό δεν θα μπορούσε να στερηθεί του χαιρετισμού και των πατρικών ευλογιών της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου, ο οποίος εύχεται, ως Πατέρας που αγωνιά τό παρόν βιβλίον νά είναι διά τόν αναγνώστην άφορμή γονίμου προβληματισμού, μιας και ο συγγραφέας τυγχάνει πιστό και αγαπητό τέκνο της Μητρός Εκκλησίας της Κωνσταντινουπόλεως και του Πρώτου Αυτής. Από το βιβλίο αυτό δεν θα μπορούσαν να απουσιάζουν οι χαιρετισμοί του Εξοχ. κ. Νίκου

Παππά, Υπουργού Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης, καθώς η παρούσα έκδοση τελεί υπό την αιγίδα του ανωτέρω Υπουργείου της Ελληνικής Δημοκρατίας, των Εντιμ. κ. Ιωάννη Ζαρολιάγκη και κ. Ευφροσύνης Σταυράκη, Διευθύνοντος Συμβούλου και Προέδρου του Δ.Σ. αντίστοιχα των Ελληνικών Ταχυδρομείων, που ανέλαβαν την έκδοση. Αυτοδικαίως προλογίζουν την έκδοση οι Εντιμ. κ. Δαβίδ Σαλτιέλ και Μωυσής Κωνσταντίνης, Πρόεδρος και τ. Πρόεδρος αντίστοιχα του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος. Η έκδοση χαιρετίζεται επίσης από τον Εντιμ. Δρα. Piotr Cywinski, Διευθυντή του Κρατικού Μουσείου Αουσβιτς-Μπίρκεναου, τον Ελλογιμ. κ. Gideon Greif, Καθηγητή Ιστορίας, τον Ελλογιμ. κ. Χριστόδουλο Γιαλλουρίδη, Καθηγητή Διεθνούς Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, και τέλος τον Εξοχ. κ. Πέτρο Αγγελάκη, Πρέσβη Ε.Τ.

Η έκδοση αποτελείται από την ΕΙΣΑΓΩΓΗ και δύο μέρη, την ΕΙΣΟΔΟ και την ΕΞΟΔΟ, ενώ η αρτιότητα οφείλεται στις παραπομπές και την βιβλιογραφία που παραθέτει και δεν στερείται της επιστημονικότητας ενός ιστορικού βιβλίου, τολμώ να πω ακόμα και διδακτορικής διατριβής, εξαιτίας του αδημοσίετου υλικού που περιέχεται εντός και του συστηματικά δομημένου περιεχομένου.

Ξεκινώντας ο αναγνώστης από την ΕΙΣΑΓΩΓΗ παρατηρεί ότι απαρτίζεται από τρεις θεματικές ενότητες με τίτλο: α) Η «Τελική Λύση», β) Η Δημιουργία του Άουσβιτς και γ) Έλληνες Εβραίοι, ενώ στην πορεία προϋδεάζεται για το περιεχόμενο και την επιστημονικότητα του πολλά υποσχόμενου λευκώματος. Στην πρώτη θεματική ενότητα με τίτλο: *Η «Τελική Λύση» δημοσιεύεται για πρώτη φορά* η μετάφραση στα ελληνικά του άκρως εμπιστευτικού και πρωτότυπου κειμένου του Πρωτοκόλλου Συνομιλιών Βάνζεε, της 20ης Ιανουαρίου 1942 (σσ. 47-61), με το οποίο τέθηκε σε εφαρμογή το σχέδιο εξαφάνισης των Εβραίων της Ευρώπης, όπου συνολικά υπολογίζονταν στα 11.000.000, στην Ελλάδα 69.600 και στο Ευρωπαϊκό Τμήμα της Τουρκίας 55.000.

Η εφαρμογή του σχεδίου εξόντωσης περιγράφεται στην δεύτερη θεματική ενότητα με τίτλο: *Η δημιουργία του Άουσβιτς*, όπου ο συγγραφέας μας πληροφορεί για το συγκρότημα των εγκαταστάσεων (Άουσβιτς Ι, Άουσβιτς ΙΙ-Μπίρκεναου, Άουσβιτς ΙΙΙ-Μόνοβιτς), όπου στις 20 Μαΐου του 1940 έφθασαν οι πρώτοι ποινικοί κατάδικοι, την

οργανωτική δομή, την διοικητική ιεραρχία, την φρουρά, την ιατρική υπηρεσία και τις γυναίκες επόπτριες των SS.

Στην ιστορική παρουσία Εβραίων στην σημερινή ελλαδική επικράτεια και την μετέπειτα ενίσχυση, κυρίως κατά τον 14ο αι. με την προσφυγιά, που μετά του Βαλκανικών Πολέμους (1912-13) έφθασε τις 100.000, εκ των οποίων 12.898 αντιστάθηκαν το 1940 στον ιταλικό φασισμό, αναφέρεται εισαγωγικά η τρίτη θεματική ενότητα με τίτλο: *Οι Έλληνες Εβραίοι*, προσδιορίζοντας τις εβραϊκές κοινότητες σε 27 πόλεις, με τον συνολικό αριθμό του εβραϊκού πληθυσμού να φθάνει πριν τον Πόλεμο τις 77.178, εκ των οποίων μετά αγνοούνταν 67.112, δηλαδή το 86.9 % του πληθυσμού των Ελλήνων Εβραίων. Στην ενότητα αυτή ξεχωρίζει: α) το *Μαύρο Σάββατο* (11 Ιουλίου 1942) της συγκέντρωσης όλων των αρρένων Εβραίων, ηλικίας 18-45 ετών, στην Πλατεία Ελευθερίας της Θεσσαλονίκης (της πάλαι ποτέ Μητέρας του Ισραήλ, της Ιερουσαλήμ των Βαλκανίων), όπου υποβλήθηκαν σε εξευτελιστικά γυμνάσια, β) η **αδημοσίευτη** λίστα του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού των 300 Θεσσαλονικέων Εβραίων, που υποβλήθηκαν σε καταναγκαστική εργασία στον Σιδηροδρομικό Σταθμό των Θηβών, τον Μάρτιο του 1943 (σσ. 112-115), γ) η **δημοσίευση** των εικονικών καταχωρήσεων βαπτίσεων Ελλήνων Εβραίων (σσ. 182-193), από τον κώδικα ιεροπραξιών της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, κατ' εντολή του Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού, με σκοπό την διάσωσή τους. Η στάση της Ορθόδοξης Εκκλησίας στην Ελλάδα, είναι η μοναδική περίπτωση σε ολόκληρη την Ευρώπη, οργανωμένης διάσωσης Ελλήνων Εβραίων από το Ολοκαύτωμα (Αθήνα, Θεσσαλονίκη και Ζάκυνθο) και μέριμνας των κρατουμένων από τον κλήρο (Διδυμότειχο, Βέροια, Καστοριά, Χαλκίδα, Κέρκυρα και Βόλο), δ) ο κατάλογος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού με τα πλήρη στοιχεία 243 Εβραίων γυναικών της αποστολής της 2ας Απριλίου 1944, από την Αθήνα στο Άουσβιτς (σσ. 206-213), ε) οι φωτογραφίες του στρατιώτη Wetzel από την συγκέντρωση των Ελλήνων Εβραίων των Ιωαννίνων, στις 25 Μαρτίου 1944 (σσ. 214, 216-217, 220-235), και στ) η καταγραφή στα *Βιβλία Θανάτου* του Άουσβιτς 3.508 Ελλήνων Χριστιανών, 2.424 Ορθοδόξων και 1.084 Καθολικών.

Ο συγγραφέας εισάγει τον αναγνώστη στον πρώτο μέρος του λευκώματος, με τίτλο: ΕΙΣΟΔΟΣ, το οποίο απαρτίζεται από τις εξής ένδεκα θεματικές ενότητες: α) Αφιξη, β) Καταγραφή, γ) Παιδιά στο Άουσβιτς, δ) Η ζωή στο στρατόπεδο, ε) Ιστορίες Ελλήνων, στ) Ομάδες εργασίας κρατουμένων, ζ) Ο «Καναδάς», η) Μπλόκ 11, θ) Τιμωρίες - Βασανισμοί - Εκτελέσεις, ι) Ιατρική στο Άουσβιτς και ια) Αποδράσεις.

Στην είσοδο ο συγγραφέας υποδέχεται τον αναγνώστη με τα ουρλιαχτά του διοικητή των SS: *«Εδώ που φτάσατε δεν είναι σανατόριο. Είναι στρατόπεδο εργασίας. Υπάρχει μία είσοδος και μία έξοδος.»* και την μαρτυρία του Χάιντς Σαλβατώρ Κούνιο (Αρ. 109565) για τον ίδιο: *«Μας έδειξε την πύλη που μπήκαμε. Μας έδειξε και μια ψηλή μαύρη καμινάδα που έβγαζε έναν πηχτό κίτρινο καπνό. Φλόγες έβγαιναν από την καμινάδα. Μύριζε παντού καμένο κρέας. Σου κοβόταν η ανάσα...».*

Στην πρώτη θεματική ενότητα με τίτλο: Αφιξη, στις ράμπες εκφόρτωσης η Ερίκα Κούνιο-Αμαρίλιο (Αρ. 38912) από την 1η αποστολή διηγείται: *«Μια βαλίτσα άνοιξε καθώς έπεφτε από το βαγόνι και τα πράγματα σκόρπισαν. Θυμάμαι πως ξεχύθηκαν φωτογραφίες οικογενειακές, που σκόρπισαν εδώ κι εκεί. Οι Γερμανοί, ουρλιάζοντας πάντα, τις ποδοπάτησαν με τις μπότες τους. Εκείνη την ώρα, μου φάνηκε σαν να σκότωναν τους ανθρώπους των φωτογραφιών».*

Ακολουθεί η δεύτερη θεματική ενότητα με τίτλο: Καταγραφή, όπου η Νίνα Εσθήρ Μενασέ (Αρ. 40537) αναφέρει: *«Μας βάλανε σε ένα τεράστιο θάλαμο και μία-μία περνούσε μπροστά από ένα είδος επιτροπής και έδινε τα στοιχεία της, επέμειναν ιδίως στο τι επάγγελμα είχε η καθεμιά. Κωμικοτραγικό, σαν να επρόκειτο να μας δώσουν εργασία ανάλογα με τα προσόντα μας. Δεν καταλαβαίναμε πια τίποτα. Ήμασταν σε λήθαργο και ενεργούσαμε αυτόματα. Εγώ υπερήφανα δήλωσα ότι ήμουν φοιτήτρια, μετά από αυτήν τη διαδικασία ήρθε η φάση του μαρκαρίσματος του βραχίονα του αριθμού της ομήρου. Εμένα μου δώσανε το νούμερο 40537, στην αδελφή, αν δεν απατώμαι το αμέσως επόμενο. Τώρα ήμασταν πλέον ένα νούμερο και με αυτό θα μας καλούσαν καθ' όλη την ομηρία μας, άλλωστε μας το τόνισαν. Εν τω μεταξύ η νύχτα προχωρούσε και συγχρόνως όλη η διαδικασία της εισόδου μας στο στρατόπεδο. Τώρα ήλθε η σειρά να ξεντυθούμε. Μείναμε τελείως γυμνές, μας έκοψαν τα μαλλιά και μας άφησαν το κεφάλι τελείως γουλί. Τίποτα δεν έμεινε από την παλιά Νίνα, από την παλιά*

Σουζάνα. Ήμασταν ένα νούμερο και ένα ξυρισμένο ξεφάδι». Η Ελληνίδα Χριστιανή Ορθόδοξη Βάσω Σταματίου (Αρ. 82224) διηγείται: «Ένα μελαχρινό κορίτσι 23 ετών, με μια σταράτη λεία επιδερμίδα, κομψή μύτη, καλοσχηματισμένα χείλια. Τα κατάμαυρα μαλλιά της που κάποτε θα είχαν κουρευτεί σύρριζα, τώρα, είχαν μεγαλώσει τόσο, ώστε να σχηματίζουν ομοιόμορφα δαχτυλίδια γύρω από το ωραίο πρόσωπο. Φορούσε ένα σατέν μπλε φόρεμα με άσπρα πονά που κολάκευε με τη γυαλιστερή εφαρμογή του το τέλειο σώμα. Και δύο γάμπες, δύο τέλειες γάμπες μου θα τις ζήλευε η πιο διάσημη σταρ. Πως είναι δυνατόν σε μια τέτοια ομορφιά να κατοικεί ένα τέρας; Την έλεγαν Νταίζη, ήταν από τη Θεσσαλονίκη.», «Περάσαμε πολλά μπλοκ, μια μεγάλη πύλη κι άλλα μπλοκ, μπροστά η Νταίζη [η μπλοκόβα] και πίσω μας ο Γερμανός με τον σκύλο. Φτάσαμε σε ένα στενόμακρο μπλοκ, χωρίς νούμερο, κοντά στα ηλεκτροφόρα σύρματα. Η Νταίζη ξεκλείδωσε τη φαρδιά πόρτα και μας διέταξε γερμανικά να μπούμε. Μια κολλόνα πάγου σύρθηκε στη σπονδυλική μας στήλη. Τα δάχτυλά μου μούδιασαν και το κοντάρι έφυγε από τα χέρια μου. Ένα βουνό από γυμνούς σκελετούς γυναικών που είχαν πεταχτεί εκεί με φτυάρια, δίνοντας στο μακάβριο σωρό παράξενα σχήματα, σαν ξεραμένα αγκωνάρια άτσαλα στοιβαγμένα. Πόδια, χέρια, κοιλιές, κεφάλια, όλα μαυροκίτρινα, σε ένα τρελό μπέρδεμα που ποτέ κανείς καλλιτέχνης δεν θα είχε διανοηθεί να ζωγραφίσει». Αναφερόμενη Βάσω Σταματίου στον ρόλο των γυναικών Κάπο, όπως η Νταίζη, σχολιάζει αλλού: «Όλο το διάστημα που έμεινα στο Αουσβιτς-Μπίρκεναου, το ανεξήγητο αυτό φαινόμενο με απασχόλησε πάρα πολύ. Δεν ήθελα με κανέναν τρόπο ν' αφήσω τον εαυτό μου να παραδεχτεί πως ήταν μια κατάσταση με τις δικαιολογίες της, έστω αρρωστημένες και ανώμαλες. Δεν υπήρχε αμφιβολία πως η ρουφιανιά είχε καλλιεργηθεί πολύ έντεχνα μέσα στο Αουσβιτς, από τα τέρατα αυτά που ήξεραν τόσο σοφά να ιχνογραφούν σχεδιαγράμματα διεστραμμένων συστημάτων, για να βλέπουν έπειτα πόσο τέλεια ξέμπλεκε το νήμα των πολύπλοκων διασταυρώσεων, ώσπου να μείνει πάνω στο σχεδιάγραμμα τους η μορφή του υπανθρώπου, όπως ακριβώς την είχαν φανταστεί. [...] Όχι, δεν ήταν μόνο για χάρη των Γερμανών. Όχι δεν ήταν μόνο για το φόβο της ρουφιανιάς. Δεν ήταν μόνο για να σώσουν τη μαγκωμένη ζωή τους με οφίκια. Ήταν και για το δικό τους εαυτό. Για τη δική τους ανάγκη να κυριαρχήσουν πάνω σε μια άλλη μαγκωμένη ζωή. Ναι, ήταν τραγική η διαπίστωσή μου. Έδερναν, επειδή

είχαν δαρθεί. Ταπείνωναν, επειδή είχαν ταπεινωθεί. Έπρεπε να διαλυθούν κι άλλες, όπως είχαν διαλυθεί κι' αυτές».

Στην τρίτη θεματική ενότητα με τίτλο, *Παιδιά στο Αουσβιτς*, που υπολογίζονται στις 232.000, από τα οποία οι Σοβιετικοί Στρατιώτες βρήκαν τουλάχιστον 700 υποσιτισμένα, η μοίρα τους δεν ήταν διαφορετική από των υπολοίπων κρατουμένων. Πέθαναν από την πείνα, εκτελέστηκαν και χρησιμοποιήθηκαν ως πειραματόζωα από τους γιατρούς των SS. Συγκλονιστική είναι η μαρτυρία του Δανιήλ Μπεναχμίας (Αρ. 182477): «Είδα με τα μάτια μου έναν Γερμανό αξιωματικό να πυροβολεί ένα μωρό τριών ή τεσσάρων μηνών, μια φορά στο μάτι κι ύστερα μία φορά στο αφτί, αλλά το μωρό συνέχισε να κουνά το χεράκι του, κι αυτός το πυροβόλησε πάλι, και μετά το πέταξε πάνω στο τσιμέντο. Μια άλλη φορά είδα δύο αξιωματικούς των SS να πετάνε μια ντουζίνα παιδιά πάνω στα κεφάλια άλλων που ήταν ήδη στριμωγμένοι μέσα στον θάλαμο αερίων. Τώρα, αν αυτό δεν σας αλλάζει...;».

Τι να πει κανείς για τις συνθήκες διαβίωσης, την διατροφή, την καθημερινότητα και την ζωή στο στρατόπεδο, που αναπτύσσεται στην τέταρτη θεματική ενότητα; Ο Ιάκωβος Χανταλί (Αρ. 115003) αναφέρει: «Το πενήντα τοις εκατό των Ελλήνων Εβραίων δεν έζησαν πάνω από τρεις μήνες από την άφιξη τους στο Αουσβιτς. Οι Έλληνες Εβραίοι, παρότι άτομα δυνατά, σωριάζονταν κάτω σαν τα ζαλισμένα κουνούπια. Θυμάμαι άντρες που προσπαθούσαν να αποδείξουν τη δύναμή τους στους Γερμανούς για να επιβιώσουν. Δεν θα ξεχάσω εκείνον τον άντρα που φορτώθηκε τέσσερα πενηντόκιλα σακιά τσιμέντο, διακόσια κιλά συνολικά, για να αποδείξει στους Γερμανούς ότι ήταν δυνατός, και συνεπώς χρήσιμο άτομο. Πόσο καιρό αυτός ο άνθρωπος μπορούσε να αντέξει, όταν τρεφόταν με ένα λίτρο σούπα την ημέρα;» Ασύλληπτη η μαρτυρία της Νάτα Γκατένιο Όσμο (Αρ. A8354): «Τον πρώτο καιρό της παραμονής μας στο στρατόπεδο εργαστήκαμε στον καθαρισμό φορητών αποχωρητηρίων. Για τη μεταφορά ενός από αυτά χρειαζόνταν τέσσερις κοπέλες αντί για άλογα. Ήταν αηδιαστικό το θέαμα, να βλέπει κανείς κοκαλιάρες κοπέλες πασαλειμμένες με περιττώματα να σηκώνουν και να μεταφέρουν γεμάτους κάδους. Δεν ήμασταν όμως όλες δυνατές! Καμιά φορά οι κουβάδες άδειαζαν επάνω μας και λερωνόμασταν σε ολόκληρο το σώμα και τότε οι Γερμανοί μας φώναζαν καθάρματα και

βρωμιάρεις.» Η Λίνα Περαχιά (Αρ. 76942) περιγράφει: «Πεινούσα... σηκωνόμουν, πήγαινα μέχρι την πόρτα, έσκαβα το χιόνι σπρώχνοντας τα πτώματα που είχε, γιατί κάθε ένας που πέθαινε τον έβγαζαν έξω από την πόρτα, έτρωγα λίγο χιόνι και ξαναπήγαινα στο κρεβάτι μου».

Οι Ιστορίες Ελλήνων Εβραίων, ακολουθούν στην πέμπτη θεματική ενότητα, όπου ξεχωρίζει για την αισιοδοξία της αυτή του Ιακώβ Γκαμπάι (Αρ. 182569): «Ποτέ δεν απελπίστηκα. Όταν πήγα εκεί, όλοι έλεγαν «Θα πεθάνουμε όλοι, ποτέ δεν θα βγούμε έξω από εδώ». Εγώ όμως έλεγα «Εγώ θέλω να ζήσω». Το έλεγα αυτό ευθύς εξ αρχής. Ήμουν αισιόδοξος. Πορεύτηκα έτσι, παρέμεινα έτσι όλο τον καιρό που δούλενα στο Ζόντερκομαντο και βγήκα έτσι διατηρώντας το ηθικό μου. Ήξερα πως θα επιζήσω.» Ο Λεόν Χαγουέλ (Αρ. 11863) μας πληροφορεί: «Στο στρατόπεδο μιλούσαμε την ελληνική, γιατί νιώθαμε ξενιτεμένοι. Η γλώσσα, η ελληνική είναι ο δεσμός με την πατρίδα σου που νοσταλγείς».

Στην καταναγκαστική εργασία των κρατουμένων αναφέρεται η έκτη θεματική ενότητα με τίτλο: **Ομάδες εργασίας κρατουμένων, εντός της οποίας ο συγγραφέας παραθέτει την λίστα 62 Ελλήνων Εβραίων** που εργάστηκαν στα ανθρακωρυχεία του Jaworzno. Στην έβδομη θεματική ενότητα με τίτλο: Ο «Καναδάς», σύμφωνα με τη αργκό του στρατοπέδου ήταν το Μπλοκ 26, ένα σύμπλεγμα αποθηκών όπου γινόταν η συλλογή, η διαλογή και η φύλαξη της λειλατημένης περιουσίας των νεκρών αλλά και ζωντανών κρατουμένων, με σκοπό να σταλεί στην Γερμανία.

Ο εγκλεισμός τα βασανιστήρια μέχρι θανάτου των κρατουμένων που κατηγορούνταν για δολιοφθορά, απόπειρα απόδρασης ή συνέργεια, παρουσιάζονται στην όγδοη θεματική ενότητα με τίτλο: Μπλοκ 11. Εκεί το δικαστήριο ήταν συνοπτικής διαδικασίας, οι ανακρίσεις εκτελούνταν από τον Boger με το εφεύρημά του, την Sprech-maschine: «Ήταν μια κούνια όπου έδεναν χειροπόδαρα τον κρατούμενο και τον βασάνιζαν από μία ώρα έως δύο ώρες, ίσως και περισσότερο. Όταν τον έφερναν πίσω, επάνω σε φορείο -έλεγε η Μαρύλα- δεν έμοιαζε πια με ανθρώπινο ον. Δεν μπορούσε ούτε να σταθεί ούτε να περπατήσει. Και το πρόσωπό του ήταν αγνώριστο» μας λέει η Ερίκα Κούνιο Αμαρίλιο (Αρ. 38912). Ακολουθούν τα 4 κελιά ορθοστασίας με

εμβαδό 1 τ.μ., όπου οι κρατούμενοι έμπαιναν γονατιστοί από ένα πορτάκι του τοίχου και ανέπνεαν από έναν αεραγωγό 5Χ5 εκ., ο τοίχος του θανάτου.

Ασύλληπτες για τον ανθρώπινο νου οι Τιμωρίες - Βασανισμοί - Εκτελέσεις, της ένατης θεματικής ενότητας, με **αδημοσίευτες μαρτυρίες Ελλήνων Εβραίων κρατουμένων για του βασανισμούς** που υπέστησαν και τις εκτελέσεις που είδαν. Οι κρατούμενοι τιμωρούνταν βάσει γραπτών διαταγών του διοικητή ή διευθυντή του στρατοπέδου, που εκτελούνταν από τους άνδρες των SS. Στον Πειθαρχικό Λόχο οι κρατούμενοι του οποίου χρησιμοποιούνταν για τις δυσκολότερες εργασίες με την συνοδεία χτυπημάτων **η έρευνα του συγγραφέα εντοπίζει 8 Έλληνες Εβραίους** (σ. 660). Δεν έλειπαν οι δημόσιες μαστιγώσεις κατά την διάρκεια του προσκλητηρίου πάνω σε ένα σκαμνί (κατσίκια): «Για να διασκεδάσει ο Γερμανός μπορούσε να βάλει έναν πατέρα να μαστιγώσει τον γιο του. Αν ο πατέρας αρνιόταν, έκανε το αντίστροφο: Έβαζε τον γιο να χτυπήσει τον πατέρα. Ο πατέρας συνήθως έλεγε στο γιο του να υπακούσει, κι αν αυτός αρνιόταν, τους μαστίγωναν και τους δυο, συνήθως μέχρι θανάτου. Έτσι φέρονταν, σαδιστικά.» μαρτυρεί ο Σλόμο Βενέτσια (Αρ. 182727). Τα SS έδιναν βραβεία σε όσους Κάπο ήταν ιδιαίτερα σκληροί, μια επιπλέον μερίδα σούπας, ψωμί ή τσιγάρα. Ξεχώριζε ο διαβόητος Krankemann είχε ένα μαστίγιο και χτυπούσε τους κρατούμενους που έσερναν τον οδοστρωτήρα. Μια μέρα «Όταν έδυσε ο ήλιος, ένας από αυτούς κατέρρευσε και δεν μπορούσε να σηκωθεί. Ο Krankemann διέταξε τους υπολοίπους της ποινικής ομάδας εργασίας να κυλήσουν το γιγαντιαίο οδοστρωτήρα πάνω από τον πεσμένο συγκρατούμενό τους. Είχα συνηθίσει να βλέπω το θάνατο και τα χτυπήματα», λέει ο Bielecki, «αλλά όταν είδα αυτό το θέαμα, πάγωσα. Απλώς πάγωσα». Τι να πει κανείς για τον στύλο τον θάνατο από ασιτία, την εκτέλεση δι' απαγχονισμού και πυροβολισμού στο Μπλοκ 11. Όταν οι γυναικείες ομάδες εργάζονταν εκτός στρατοπέδου φρουρούνταν από σκύλους: «ήταν μια κοπελίτσα μικρή, αυτές ήταν τέσσερις αδελφές Κερκυραίες, δεν μπορούσε να βαδίζει, το χιόνι ήταν ψηλό, η θά σου έμενε η αρβύλα, ή θα έχανε τη γραμμή σου. Στείλανε τα σκυλιά από πίσω της να την κατασπαράξουνε, αυτό δεν θα το ξεχάσω ποτέ. Την κάνανε κομμάτια, κάτι σκυλιά μέχρι εκεί πάνω, σαν θηρία μεγάλα. Πού να βγάλεις μιλιά και πού να μιλήσεις; Την αφήσανε

εκεί πέρα. Τώρα τι κάναμε, τι δεν κάναμε... Δεν την ξαναείδαμε την κοπελίτσα» λέει η Στέλλα Ναχούμ (Αρ. 76993).

Στην δέκατη θεματική ενότητα με τίτλο: *Ιατρική στο Άουσβιτς*, παρουσιάζεται το «επιστημονικό» υπόβαθρο του ρατσισμού και ακολουθεί η αποδοχή και προώθηση της ιδεολογίας του μίσους για το διαφορετικό στην ιατρική, η οποία συνέβαλε στους μαζικούς φόνους βιομηχανικής κλίμακας στο Άουσβιτς, όπου οι κρατούμενοι στερήθηκαν του δικαιώματος να θεωρούνται άνθρωποι, έγιναν υποκείμενα πειραματισμού και οδηγήθηκαν στην αναπηρία και τον θάνατο. Μετά την κατηγοριοποίηση των κρατουμένων «ασθενών», ακολουθούσε η διαχείριση που περιελάμβανε μόνιμες στείρωσεις στο Μπλοκ 10, υποχρεωτική «ευθανασία» με ένεση φαινόλης στην καρδιά. Αναφέρονται ωστόσο ονόματα γιατρών που τίμησαν το λειτούργημα ή και κρατουμένων γιατρών. Στην ενότητα αυτή ξεχωρίζει **η εκ μέρους του συγγραφέα δημοσίευση:** α) καταλόγου 542 Ελλήνων και 302 Ελληνίδων Εβραίων κρατουμένων, που παραπέμφθηκαν από την Μπούνα στην ιατρική μονάδα του Άουσβιτς (σσ. 728-731), β) καταλόγου άλλων 188 Ελλήνων Εβραίων κρατουμένων με διάγνωση σωματικής εξασθένισης, που σήμαινε θανάτωση στους θαλάμους αερίων, και γ) ορισμένων πιστοποιητικών θανάτου των 2.424 Ελλήνων Χριστιανών Ορθοδόξων κρατουμένων, με ψευδείς αιτιολογίες θανάτου, γεννημένων στην Σοβιετική Ένωση και άλλων 1.086 Ελλήνων Χριστιανών Καθολικών (σ. 737). Στο Μπλοκ 20 δολοφονήθηκαν 30.000 κρατούμενη με ένεση φαινόλης στην καρδιά: «Ο κρατούμενος έπρεπε να καθίσει σε ένα σκαμνί. Ψηλαφούσα το στήθος του, για να δω πού θα έβαζα τη σύριγγα και ύστερα έμπηγα τη βελόνα κατ' ευθείαν στην καρδιά. [...] Υποθέτω ότι ήθεραν τι συνέβαινε σε αυτούς. [...] Ήταν εντελώς απαθείς.» (σ. 739). «Ο Μένγκελε καθάριζε το δέρμα πάνω από τη φλέβα με οινόπνευμα, ακριβώς κάτω από τον αγκώνα, και ύστερα έκανε την ένεση φαινόλης. Την έκανε σα να εκτελούσε μια συνηθισμένη ιατρική πράξη» ομολογεί ο Πολωνός ιατρός κρατουμένων Marek P. (σ. 743). Οι μαζικές στείρωσεις στο Μπλοκ 10 με διάφορες μεθόδους, όπως τοξική ένεση ή καυστικής ουσία στη μήτρα, τις σάλπιγγες και τις ωοθήκες, ολικό ευνουχισμό στο Μπλοκ 21 και καταστροφή του αναπαραγωγικού συστήματος με ακτίνες Χ, έφθασαν τις 400.000. Ο άγγελος του θανάτου Γιόζεφ Μένγκελε μια μέρα: «Παρουσιάστηκε με

σοκολάτες και ωραία ρούχα. Την επομένη, ένας SS, με διαταγή του ... πήρε μαζί του δύο παιδιά, τα οποία συνέβαινε να είναι οι συμπάθειές μου: ο Guido Nino, ηλικίας περίπου τεσσάρων χρόνων. Δύο, ίσως τρεις μέρες αργότερα ο SS τους επανέφερε σε μια τρομακτική κατάσταση. Ήταν συρραμμένοι όπως τα σιαμαία. Η πλάτη του ενός παιδιού ήταν ενωμένη στο δεύτερο παιδί, το ίδιο και οι καρποί. Ο Μένγκελε είχε συρράψει τις φλέβες τους. Οι πληγές ήταν ακάθαρτες και κακοφορμισμένες. Υπήρχε μια δυνατή δυσωδία γάγγραινας. Τα παιδιά ούρλιαζαν όλη τη νύχτα. Με κάποιο τρόπο η μητέρα τους κατόρθωσε να βρει μορφίνη και να δώσει ένα τέλος στα μαρτύριά τους» ομολογεί η Vera Alexander (σ. 801). Υποκείμενο στα πειράματα του Μένγκελε έγιναν και 110 και πλέον Ελληνίδες Εβραίες, ηλικίας από 1,5 έως 47 ετών, **τα στοιχεία των οποίων δημοσιεύονται σε καρτέλες από τον συγγραφέα** (σσ. 822-835).

Στην ενδέκατη και τελευταία θεματική ενότητα του πρώτου μέρους με τίτλο: *Αποδράσεις*, διαπιστώνεται απόπειρα 928 κρατουμένων (878 ανδρών και 50 γυναικών) να δραπετεύσουν από το στρατόπεδο του Άουσβιτς, **ανάμεσά τους και ένας Έλληνας ο Ηλίας Παπαδόπουλος** από την Θεσσαλονίκη (σσ. 852-853). Για 196 κρατούμενους η απόδραση ήταν επιτυχής, αλλά όχι για 25 από αυτούς, αφού μετά από κάποιο χρονικό διάστημα συνελήφθησαν. Για την πάταξη των αποδράσεων οι SS εφάρμοσαν την πολιτική αντιποίνων. Επέλεγαν 10 κρατούμενους από την πτέρυγα του δραπέτη, τους οδηγούσαν στο Μπλοκ 11 και τους άφηναν να πεθάνουν από την πείνα.

Το δεύτερο μέρος του λευκώματος, με τίτλο: ΕΞΟΔΟΣ, απαρτίζεται από δεκατρείς θεματικές ενότητες: α) Η δοκιμή, β) Αρχικές εγκαταστάσεις μαζικής εξόντωσης, γ) Η εσωτερική διαλογή, δ) Κρεματόρια του Μπίρκεναου, ε) Το Ολοκαύτωμα των Ούγγρων Εβραίων, στ) Οι Τσιγγάνοι, ζ) Οργανωμένη Αντίσταση, η) Η αρχή του τέλους, θ) Η απελευθέρωση, ι) «Ανακύκλωση», ια) Υπήρξε Διακαίσιμη;, ιβ) Ο αριθμός των θυμάτων, ιγ) Το χρονολόγιο του Άουσβιτς.

Στην πρώτη θεματική ενότητα με τίτλο: *Η δοκιμή*, πληροφορούμαστε από τον συγγραφέα για την πρώτη δοκιμή μαζικής θανάτωσης 600 Ρώσων αιχμαλώτων πολέμου, με τοξικό αέριο Zyklon B, στο υπόγειο του Μπλοκ 11, στις 3 Σεπτεμβρίου του

1941, αλλά και την δυνατότητα αποτέφρωσης 340 σωμάτων ανά 24ωρο στο Κρεματόριο I.

Στην δεύτερη ενότητα με τίτλο: *Αρχικές εγκαταστάσεις μαζικής εξόντωσης*, πληροφορούμαστε ότι στο *Μικρό Κόκκινο Σπίτι - Bunker I*, διαμορφώθηκαν 2 θάλαμοι αερίων με εμβαδό 80 τ.μ. και χρησιμοποιήθηκαν πρώτη φορά στις 20 Μαρτίου του 1942, με δυνατότητα μαζικής θανάτωσης 800 ανθρώπων, εκεί κοντά και οι λίμνες απόθεσης της στάχτης, τις οποίες ο συγγραφέας κατά τις επισκέψεις του βρήκε βουβές, ενώ ο φωτογραφικός του φακός τις αποτύπωσε παγωμένες. Ακολουθεί η παρουσίαση του *Μικρού Ασπρου Σπιτιού - Bunker I*, διαστάσεων 17X8μ. με δυνατότητα μαζικής θανάτωσης 1.200 κρατουμένων.

Στην τρίτη θεματική ενότητα, συνταρακτικές οι διηγήσεις για την διαδικασία εσωτερικής διαλογής, το σύμβολο του απόλυτου τρόμου. Όποιος κρατούμενος κρίνονταν κατά την διαλογή των SS γιατρών ως ακατάλληλος για εργασία, μετά από πολύωρη αναμονή σε κατάσταση γύμνιας, η μοίρα του ήταν βέβαιη, ακολουθούσε θάλαμος αερίων. Οι επίλεκτες γυναίκες οδηγούνταν στο Μπλοκ 25, χωρίς τροφή και πόσιμο νερό, πέθαιναν πριν τους θαλάμους αερίων, όπου μεταφέρονταν γυμνές με φορητά. Η Παλόμπα Αλλαλούφ (Αρ. 39239) διηγείται: «*Ημασταν μπροστά στους Γερμανούς Τελείως γυμνές, ... και μας έδειχναν η μια να πάει από εκεί, η άλλη από εκεί. και δεν ήξερες ποιος πάει για ζωή και ποιος για θάνατο*». Μεταξύ άλλων **δημοσιεύεται για πρώτη φορά:** α) ο κατάλογος της διαλογής της 21ης Αυγούστου του 1943, στο Μπίρκεναου, όπου επιλέχθηκαν 498 Εβραίες, μεταξύ των οποίων οι 438 ήταν Ελληνίδες από την Θεσσαλονίκη, κρίθηκαν ανίκανες για εργασία, απομονώθηκαν στο Μπλοκ 25 (Μπλοκ του Θανάτου) (σσ. 939-941), και β) ο κατάλογος θανάτωσης 247 Εβραίων στους θαλάμους αερίων του Μπίρκεναου στις 3 Φεβρουαρίου του 1944, μεταξύ των οποίων υπήρχαν 62 Έλληνες.

Στην τέταρτη θεματική ενότητα με τα οργανωμένα και με υπόγειο Κρεματόρια II και III του Μπίρκεναου, με διαστάσεις 30X11μ. διαπράχθηκαν δολοφονίες μαζικής κλίμακας σύμφωνα με τις αυξημένες απαιτήσεις της *Τελικής Λύσης*, και σα να μην έφθαναν αυτά ετοιμάστηκαν και τα Κρεματόρια IV και V. Υπολογίζεται ότι, στα κρεματόρια στο Άουσβιτς και στο Μπίρκεναου αποτεφρώθηκαν 1.000.000 θύματα, που

έγιναν σύμβολο της *Shoah*. «Κορίτσια Ελληνίδες, που μ' ακούτε τρα-λα-λα-λα-λα-λα. Για να καταλάβετε, σας τα λέω τραγουδιστά. Εδώ οι καμινάδες, που βλέπετε ψηλά, είναι η χειρότερη Φάμπρικα Θανάτου. Χιλιάδες Εβραίοι, γέροι, νέοι, μικρά παιδιά, πέφτουν στην φλόγας, την αγκαλιά. Το ξέρω, θα με κάψουμε κι εμένα, σε λίγο καιρό δεν θα υπάρχω πια, να διηγηθώ αυτά που βλέπουν τα μάτια μου τα κουρασμένα. Μ' ακούτε; Πιστέψτε με. Είναι αληθινά φρικτά, γιατί τα ζω καθημερινά. Κορίτσια Ελληνίδες, σας παρακαλώ, εάν βγείτε ζωντανές μια μέρα από το «Λάγκερ» αυτό, διηγηθείτε στον απέραντο κόσμο, να μάθει, αυτά που τραγουδώ» μας τραγουδάει η Μπέρρυ Ναχμία (Αρ. 76859). Η περίπτωση των Ζόντερκομαντο, συμπυκνώνει ολόκληρη την φρίκη των στρατοπέδων, ομάδες Εβραίων κρατουμένων που επάνδρωναν τα κρεματόρια, προετοιμάζαν τους θαλάμους αερίων και ήταν επιφορτισμένοι με το αποτρόπαιο καθήκον της προετοιμασίας των θαλάμων αερίων, της συγκέντρωσης και αποτέφρωσης των σορών, συχνά ανακάλυπταν και στενούς συγγενείς τους, ήξεραν ότι και η δική του τύχη δεν θα ήταν διαφορετική. Ερμηνεύοντας οι ψυχολόγοι την απάθεια που επεδείκνυαν ορισμένοι, συμπέραναν ότι είχαν ταυτιστεί με τον θύτη από άμυνα και για να αυξήσουν τις πιθανότητες επιβίωσης, σύμφωνα με τον Sigmund Freud, αυτό είναι γνωστό ως «Σύνδρομο της Στοκχόλμης». Μετά την αεροστεγή σφράγιση της βαριάς μεταλλικής πόρτας των θαλάμων αερίων, μετά από 5-10 λεπτά σταματούσαν οι φωνές, γιατί ο θάνατος είχε επέλθει, σε 20 λεπτά είχαν θανατωθεί όλοι οι έγκλειστοι, μετά από μισή ώρα οι γιατροί πιστοποιούσαν από ένα ματάκι τον θάνατο και οι Ζόντερκομαντο έπιαναν δουλειά.

Ακολουθεί η πέμπτη ενότητα με το *Ολοκαύτωμα των Ούγγρων Εβραίων*, που υπολογίζονται στις 430.000 εκ των οποίων οι 330.000 θανατώθηκαν στους θαλάμους αερίων. Περίπου 3.000 Τσιγγάνοι, απομονώθηκαν και εξοντώθηκαν στους θαλάμους αερίων και το Κρεματόριο V του Μπίρκεναου, σύμφωνα με την έκτη ενότητα.

Η *Οργανωμένη Αντίσταση* δεν άργησε, στην έβδομη ενότητα παρουσιάζονται η Ομάδα Αγώνα Άουσβιτς (ZOW) και δύο οργανωμένες εξεγέρσεις, της 2ας Αυγούστου 1943 που δραπέτευσαν 600 κρατούμενοι και από αυτούς επέζησαν μόνο 40 και της 14ης Οκτωβρίου του 1943 που από τους 300 δραπέτες σώθηκαν 50 από το ναρκοπέδιο. Στο τέλος της έβδομης ενότητας ο συγγραφέας δημοσιεύει τον πίνακα με τα στοιχεία

320 Ελλήνων Εβραίων της 20ης Αποστολής (11 Απριλίου 1944), από την οποία επελέγησαν 150 Ζόντερκομαντο. (σσ. 1038-1041), πολλοί από αυτούς συμμετείχαν στην **εξέγερση των Ζόντερκομαντο της 7ης Οκτωβρίου το 1944**, στα Κρεματόρια IV και V, σύμφωνα με το αρχείο του στρατοπέδου (σ. 1075-1076). Η ενότητα κλείνει με το ελληνικό χειρόγραφο του Ζόντερκομαντο Μαρσέλ Νατζαρή, μια προσωπική επιστολή με χαρακτήρα μαρτυρίας, που ανακαλύφθηκε κατά την διάρκεια εργασιών καθαριότητας, στις 24 Οκτωβρίου του 1980 θαμμένο στα αποδυτήρια του Κρεματορίου III. Στην 11η σ. γράφει: «Στο Μπίρκεναου ... δεν λυπάμαι που θα πεθάνω, αλλά επειδή δεν θα μπορέσω να εκδικηθώ, όπως θέλω και όπως ξέρω ... και αν τυχαίως λάβεις κανένα γράμμα από τους συγγενείς μας του εξωτερικού, σε παρακαλώ να τους γράψεις αμέσως ότι η οικογένεια Νατζαρή έσβησε δολοφονημένη από τους πολιτισμένους Γερμανούς (Νέα Ευρώπη) τους ονομάζουν, περίεργο ε; Το πιάνο της Νέλλης μου, Μήτσο, να το πάρεις από την οικογένεια Σιωνίδου και να το δώσεις στον Ηλία (Κοέν). Αυτό τώρα θα βρίσκεται μαζί του για να την θυμάται, που αγαπούσε τόσο πολύ και εκείνη επίσης αυτόν. Κάθε μέρα σκεφτόμαστε αν υπάρχει Θεός, και παρ' όλα αυτά πιστεύω ότι υπάρχει και ό,τι ο Θεός θέλει ας γίνει το θέλημά του. Πεθαίνω ευχαριστημένος, αφού ξέρω ότι αυτή τη στιγμή η Ελλάς μας είναι απελευθερωμένη. Εγώ δε θα ζήσω, αλλά ας επιζήσουν [...] οι τελευταίες μου λέξεις θα είναι Ζήτω η Ελλάς».

Η αρχή του τέλους δεν άργησε να έλθει και περιγράφεται στην όγδοη ενότητα, με τον βομβαρδισμό του Άουσβιτς-Μπίρκεναου από τους Συμμάχους, τον Σεπτέμβριο του 1944, εν συνεχεία η εκκένωση του στρατοπέδου από τους 65.000 κρατούμενους, τον Ιανουάριο του 1945, μεταξύ των οποίων υπήρξαν συνολικά 149 Έλληνες Εβραίοι και 2 Έλληνες Χριστιανοί Ορθόδοξοι, τα ονόματα των οποίων αναφέρονται σε **λίστα που δημοσιεύει ο συγγραφέας** (σσ.1100-1107).

Η απελευθέρωση που περιγράφεται στην ένατη θεματική ενότητα ήλθε στις 27 Ιανουαρίου του 1945 από μονάδες της 60ης Στρατιάς Κόκκινου Στρατού, ενώ οι 7.000 περίπου κρατούμενοι υποδέχτηκαν τους Σοβιετικούς σαν απελευθερωτές, ανάμεσά του και 700 παιδιά από τα οποία τα 60 γεννήθηκαν στο στρατόπεδο.

Στην «Ανακύκλωση» που είναι ο τίτλος της δέκατης ενότητας, περιγράφονται τα κατάλοιπα της φρικώδους μνήμης, που βρέθηκαν μετά την απελευθέρωση, μεταξύ

αυτών όχι οι 6 τόνοι χρυσού, προερχόμενοι από κοσμήματα και χρυσά δόντια, αφού αποστέλλονταν 2 φορές τον χρόνο στην Γερμανία, αλλά 2 τόνοι γυναικείων μαλλιών, τόπια υφασμάτων από ανθρώπινα μαλλιά. Υπολογίζεται ότι τουλάχιστον 100 τόνοι θρυμματισμένων ανθρώπινων οστών στάλθηκαν από το Άουσβιτς στην εταιρεία Sterm το 1943-1944, για την παρασκευή λιπασμάτων, ενώ στην Δίκη της Νυρεμβέργης παρουσιάστηκε και δείγμα σαπουνιού παρασκευασμένου από ανθρώπινο λίπος.

Στο ερώτημα εάν Υπήρξε Διακαιουσύνη; επιχειρεί να απαντήσει η ενδέκατη ενότητα. Κατά το χρονικό διάστημα 1946-1949 τα περίπου 1.000 στελέχη των SS που υπηρέτησαν στο Άουσβιτς εκδόθηκαν στην Πολωνία και απαγγέλθηκαν κατηγορίες σε 673, μεταξύ των οποίων 21 γυναίκες, τιμωρήθηκαν 203 σε κάθειρξη 3 ετών, 111 σε κάθειρξη 4 ετών και ισόβια κάθειρξη ή ποινή του θανάτου δι' απαγχονισμού σε 41 περιπτώσεις, ακολούθησαν οι δίκες στην Κρακοβία, την Γερμανία, τα Αμερικανικά, Βρετανικά και Γαλλικά Στρατοδικεία.

Ο αριθμός των θυμάτων περιγράφεται στην δωδέκατη ενότητα, όπου ο συγγραφέας μας πληροφορεί ότι ο αριθμός των κρατουμένων που θανατώθηκαν ή πέθαναν από τις άθλιες συνθήκες διαβίωσης στα στρατόπεδα του Άουσβιτς φτάνει το 1.100.000. Από τους 77.377 Έλληνες Εβραίους που οδηγήθηκαν από τους SS στο Άουσβιτς επέζησαν μόνο 10.228. Έτσι στο τέλος του διωγμού είχε αφανιστεί το 86,9% του Εβραϊκού πληθυσμού της Ελλάδας.

Το δεύτερο μέρος του λευκώματος ολοκληρώνεται με το χρονολόγιο του Άουσβιτς, που ξεκινάει από την 1 Σεπτεμβρίου του 1939, που σημειώθηκαν οι μαζικές συλλήψεις Πολωνών και τελειώνει με την απελευθέρωση των 7.000 κρατουμένων από τον Κόκκινο Στρατό, στις 27 Ιανουαρίου του 1945. Ακολουθούν οι παραπομπές και η βιβλιογραφία.

Με αφορμή την παραχώρηση του Μπλοκ 18 του στρατοπέδου του Άουσβιτς για την στέγαση μόνιμης έκθεσης για του Έλληνες Εβραίους που εκτοπίστηκαν εκεί και την υποστήριξη του Κοινωφελούς Ιδρύματος Ιωάννη Σ. Λάτση, ο Γ. Πηλιχός κατάφερε να συλλέξει τα σπαράγματα της φρικώδους εμπειρίας των επιζώντων και τα λείψανα μνήμης των Ελλήνων Εβραίων, για να ετοιμάσει ένα λεύκωμα μοναδικό, όχι γιατί είναι ογκώδες ή συστηματικά δομημένο, αλλά γιατί κατάφερε να μειώσει το κενό

στην ελληνική ιστοριογραφία για τους Έλληνες Εβραίους, που οδηγήθηκαν στο στρατόπεδο συγκέντρωσης του Άουσβιτς, μεταξύ των ετών 1943 και 1945. Ο ίδιος είναι απόλυτα πεπεισμένος -όπως δηλώνει άλλωστε- πως ό,τι και αν διαβάσεις σ' αυτό, ό,τι και αν δεις στις φωτογραφίες του, ό,τι και αν αφουγκραστείς από αυτούς που έχουν να σου διηγηθούν, γι' αυτά που έζησαν, γι' αυτά που δεν λέγονται, ούτε γράφονται, ακόμα και αν επισκεφθείς τους χώρους που περιγράφονται, δεν μπορείς να μιλήσεις γι' αυτά που δεν έζησες, γι' αυτά που δεν μπορεί να διηγηθεί, να ακούσει ή να γράψει άνθρωπος. Ως αναγνώστης θα καταφέρεις να διαβάσεις το λεύκωμα με τρεις τρόπους, εποπτικά μέσα από τις ρεαλιστικές φωτογραφίες με τα λήμματα, βαθύτερα μέσα από τα εισαγωγικά κείμενα της κάθε ενότητας και αν αντέξεις με την λεπτομερή ανάγνωση των μαρτυριών. Στο τέλος θα είσαι σίγουρος ότι αποτελεί πραγματικά ορόσημο στην απόδοση τιμής και μνήμης σε όσους εξοντώθηκαν βάνανσα στο Άουσβιτς και αν είσαι φίλος του συγγραφέα θα καταλάβεις γιατί ο Γιώργος εργάστηκε για την επιτυχημένη αυτή έκδοση, οκτώ ολόκληρα χρόνια με υπομονή κι επιμονή, παρά τις κατά καιρούς δυσκολίες.

Προσωπικά, να μου επιτρέψεις να πω ενώπιον όλων ένα μεγάλο Ευχαριστώ, σ' εσένα που από την πρώτη στιγμή θέλησες και επέμεινες η κεντρική παρουσίαση του λευκώματος, κατά την αποψινή βραδιά, να γίνει από την ελαχιστότητά μου, καθώς επίσης την ευγνωμοσύνη μου στους αρμόδιους που εναγκαλίστηκαν και υλοποίησαν την επιθυμία σου, γιατί μου δώσατε την δυνατότητα με τον τρόπο αυτό να τιμήσω και εγώ την μνήμη των 865 συμπατριωτών μου Καστοριανών Ελλήνων Εβραίων, που θανατώθηκαν στα κολαστήρια του Άουσβιτς και των υπολοίπων 35 που επέζησαν. Μπορεί σήμερα στην κοινή μας γενέτειρα να μην υπάρχουν οι δύο συναγωγές και ειλικρινά ντρέπομαι γι' αυτό κάθε φορά που το λέω, αλλά ούτε ο εβραϊκός νερόμυλος στην γειτονιά που μεγάλωσα παίζοντας, όμως στην συνοικία του Balat, εδώ στην Πόλη, όχι μακριά από το Πατριαρχείο, σώζεται η Kesriye Sinagogu (Συναγωγή της Καστοριάς) που χτίστηκε από Καστοριανούς γουναράδες Εβραίους, για να τους θυμίζει την πατρίδα τους, που είναι και δική μου. Ευχαριστώ!